

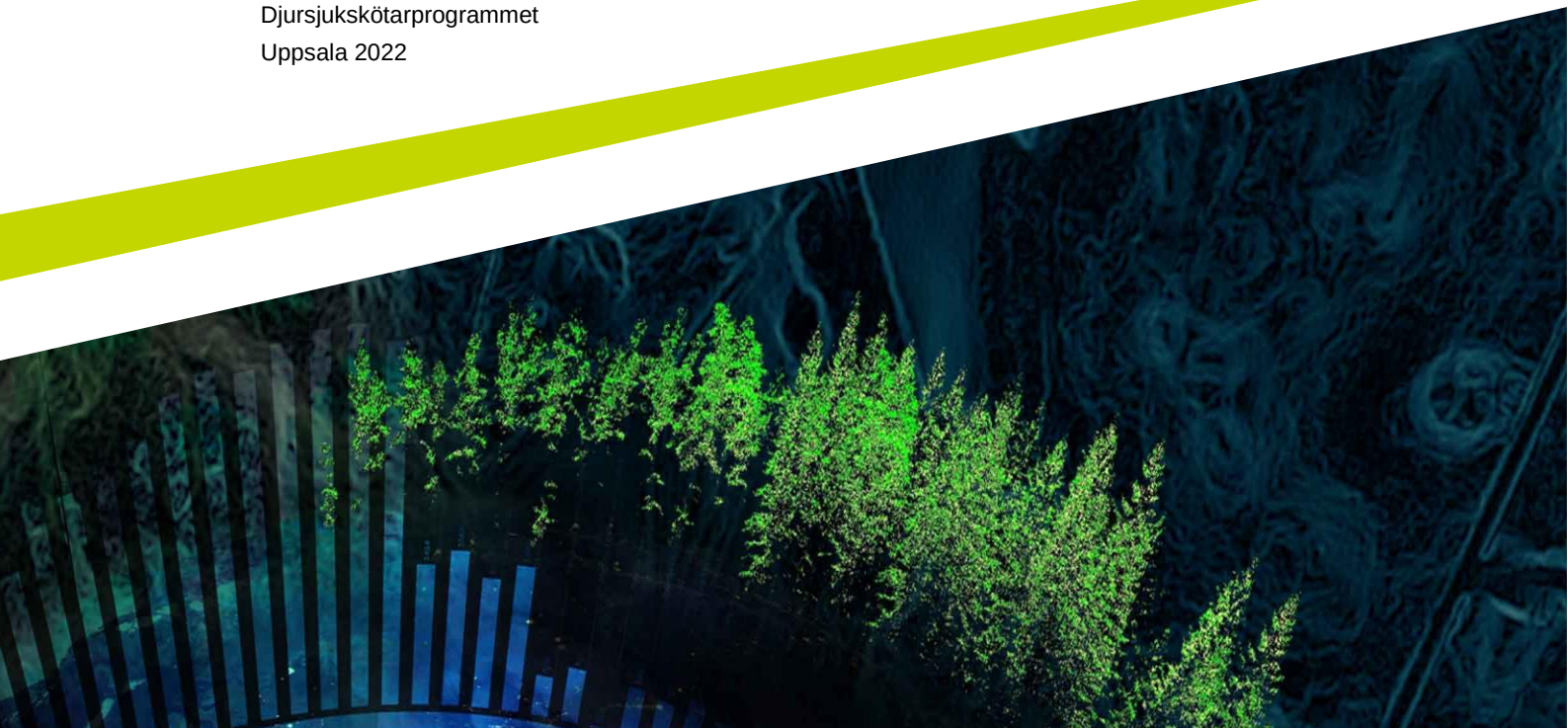

Svenska hästägares upplevelser vid avlivning av häst på klinik och i fält

---

Sara Torbrand och Emma Sävström

Självständigt arbete i djuromvårdnad • 15 hp
Sveriges lantbruksuniversitet, SLU
Fakulteten för veterinärmedicin och husdjursvetenskap
Djursjukskötarprogrammet
Uppsala 2022

Svenska hästägares upplevelser vid avlivning av häst på klinik och i fält.

Swedish horse owners' experience of euthanization of the horse in the clinic and in the field.

Sara Torbrand och Emma Sävström

Handledare: Elin Svonni, Sveriges lantbruksuniversitet, institutionen för kliniska vetenskaper
Examinator: Lisa Ekman, Sveriges lantbruksuniversitet, institutionen för kliniska vetenskaper

Omfattning: 15 hp
Nivå och fördjupning: Grundnivå, G2E
Kurstitel: Självständigt arbete i djuromvårdnad
Kurskod: EX0994
Program: Djursjukskötarprogrammet
Kursansvarig inst.: Institutionen för kliniska vetenskaper
Utgivningsort: Uppsala
Utgivningsår: 2022
Upphovsrätt: Alla bilder används med upphovspersonens tillstånd

Nyckelord: alternativ, avlivning, djurvälstånd, döda, ekvin, hälsa, häst, klinik, metod, slakta, skada, stall, uppfattning, upplevelse, veterinär, ägare

Sveriges lantbruksuniversitet, SLU
Fakulteten för veterinärmedicin och husdjursvetenskap
Institutionen för kliniska vetenskaper
Avdelning Enheten för hästmedicin

Sammanfattning

Avlivning av sin häst är en process många hästägare måste gå igenom. Det kan vara en upprörande process som ofta väcker starka känslor. Hur händelseförloppet upplevs av hästägaren kan påverkas av många faktorer, bland annat vilken avlivningsmetod som används och hur djurhälsopersonalens bemötande upplevs. Syftet med detta kandidatarbete var att skapa en ökad förståelse för vilka fördelar och risker som finns med de olika avlivningsmetoderna, samt hur djurhälsopersonalens bemötande påverkar helhetsintrycket av avlivningen för hästägare.

För att besvara dessa frågor användes litteratursökning och en enkätstudie som riktade sig till hästägare som hade varit med om en avlivning av en häst de själva ägt. Studiens resultat kan däremot inte generaliseras till hela Sveriges hästägarpopulation bland annat på grund av att enkäten distribuerades i ett urval av hästinriktade Facebook-grupper. Många hästägare kan därmed ha förbisetts då troligtvis inte alla hästägare är medlemmar i Facebook eller i de valda grupperna. Resultatet från enkäten visade att majoriteten av hästägarna upplevde djurhälsopersonalens bemötande som positivt, men det framgick även att ett mindre antal respondenter upplevt mindre positiva bemötanden.

Enligt denna enkätstudie var den vanligaste avlivningsmetoden bultning följt av blodavtappning, intravenös avlivning och sist kulgevär som endast ett fåtal respondenter angav som metod. Respondenterna upplevde avblodningen som den största nackdelen vid användande av bultpistol på grund av den stora mängden blod. Att hästen faller och att utövaren som avlivar kan träffa fel med bultpistolen är risker som beskrivs i litteraturen. Däremot upplevdes denna metod av hästägarna som ett snabbt slut för hästen, vilket de upplevde som positivt. Hantering av avlivningsvätska är en stor risk i samband med intravenös avlivning, däremot upplevde hästägarna att den största nackdelen med denna metod var att det kunde ta lång tid innan hästen dödförklarades. Dock upplevdes detta som en lugn och smidig process. Kulgevär var en avlivningsmetod som endast ett fåtal respondenter valde som svarsalternativ, vilket gör det svårt att dra slutsatser från. Risker med den metoden kan vara att kulan rikoschetterar och att den som skjuter träffar fel.

Nyckelord: avblodning, avlivningsmetod, bemötande, bultpistol, djurhälsopersonal, intravenös, kommunikation, kulgevär

Abstract

Euthanasia of a horse is a procedure many horse owners must go through. It can be an upsetting procedure that many times evokes strong feelings. How the course of events is experienced can be influenced by many factors, for example which method of euthanasia was used and how the horse owners perceived the treatment from the animal health personnel. The purpose of this bachelor thesis was to create a better understanding of the advantages and risks associated with the different methods of euthanasia, as well as how the animal health personnel influence the experience of euthanasia for horse owners.

To answer these questions, a literature search and a questionnaire study were used, which were aimed at horse owners who had been involved in the euthanization of a horse they owned. The study's results can't however be generalized to the whole horse owner population in Sweden because of different factors, including the distribution of the questionnaire in a selection of horse-oriented Facebook groups. Many horse owners can therefore have been overlooked as not every horse owner is a member of Facebook or the selected groups. The results from the questionnaire showed that the majority of horse owners experienced the treatment from animal health personnel in a positive way, but it also appeared that few of them experienced less positive treatment.

According to this questionnaire study, the most common used method of euthanasia was penetrating captive bolt followed by bleeding, intravenous euthanasia and lastly bullet rifle which only a few respondents chose as an alternative. The respondents experienced the bleeding as the biggest disadvantage with penetrating captive bolt followed by bleeding because of the excessive amount of blood. The horse falling and the euthanizer missing the right spot are risks that are described in the literature. However, this method was by the horse owners thought of as a quick end for the horse, which was perceived as positive. Handling of euthanasia medication is a big risk associated with intravenous euthanasia; however, the horse owners perceived the biggest disadvantage being that it could take long time before the horse was declared dead. On the other hand, it was experienced as a calm and smooth process. Bullet rifle was a method of euthanasia that only a few respondents chose, which makes it difficult to draw any adequate conclusions. Disadvantages with this method is the risk of ricochets as well as the euthanizer missing the correct location.

Keywords: animal health personnel, bleeding, bullet rifle, captive bolt, communication, intravenous, methods of euthanasia

Innehållsförteckning

Figurförteckning	8
Förkortningar	9
1. Inledning	10
1.1 Syfte	11
1.2 Frågeställningar	11
2. Material och metod	12
2.1 Litteratursökning	12
2.2 Enkätstudie	12
2.3 Urval och datainsamling	13
2.4 Sammanställning av data	13
3. Bakgrund	14
3.1 Hästens betydelse för människan	14
3.2 Djurhälsopersonalens betydelse för hästägare vid avlivning	14
3.3 Intravenös avlivning	15
3.4 Bultning och blodavtappning	16
3.5 Kulgevär	17
4. Resultat	18
4.1 Hästens ålder vid avlivningen och orsak till avlivning	18
4.2 Plats för avlivningen	18
4.3 Bokning av avlivning och hästägarnas känslor vid beslutet	19
4.4 Metod för avlivning och vem som valde metoden	19
4.5 Nöjdhet med avlivningsmetod	20
4.6 Vad som upplevdes fungera bra och mindre bra under avlivningen	22
4.7 Respondenternas känslor under själva avlivningen	23
4.8 Vem som utförde avlivningen och om ägaren fick någon förklaring	24
4.9 Djurhälsopersonalens bemötande	24
4.10 Vad respondenterna tyckte kunde förbättras under avlivningen	25
5. Diskussion	26
5.1 Metoddiskussion	26
5.2 Resultatdiskussion	28
5.3 Konklusion	34

Referenser.....	36
Bilaga 1.....	40

Figurförteckning

Figur 1. Fördelning av respondenternas känslor när beslutet om avlivning togs.	19
Figur 2. Korrelationen mellan vem som valde avlivningsmetod och vilken metod som valdes.....	20
Figur 3. Korrelationen mellan respondenternas valda avlivningsmetod och om de var nöjda med den avlivningsmetoden.	21
Figur 4. Korrelation mellan respondenternas valda avlivningsmetod och vilken metod de skulle ha valt idag.	21
Figur 5. Fördelning av respondenternas upplevelse om vad som fungerade bra med avlivningen.	22
Figur 6. Fördelning av respondenternas upplevelse om vad som fungerade mindre bra med avlivningen.	23
Figur 7. Fördelning av respondenternas känslor under själva avlivningen.....	23
Figur 8. Hur respondenterna upplevde djurhälsopersonalens bemötande vid avlivning. .	25

Förkortningar

AVMA   American Veterinary Medical Association

1. Inledning

Avlivning innebär slutet av ett djurs liv och ska utföras på ett sådant sätt att individen inte känner smärta eller obehag under processen (Aleman et al. 2015; Turner 2021; AVMA panel 2020). Avlivningsprocessen kan utföras genom olika metoder där American Veterinary Medical Association (AVMA) har utvecklat riktlinjer efter den senaste forskningen för att bistå veterinärer med information om lämpliga metoder för avlivning. För att en metod ska vara godkänd av AVMA ska den medföra snabbt förlorande av medvetande, hjärt- och andningsstillestånd följt av förlust av hjärnaktivitet. Enligt Statens Jordbruksverks föreskrifter och allmänna råd om slakt och annan avlivning av djur (SJVFS 2019:8) finns det olika avlivningsmetoder som är lagliga för häst i Sverige, bland annat intravenös injektion, bultning följt av blodavtappning samt skott med kulgevär. Varje metod innebär vissa risker (AVMA panel 2020) och det är därför viktigt att personen som utför avlivningen är erfaren inom området (Turner 2021).

Avlivning av ett djur är en process som många djurägare måste gå igenom och som kan orsaka stor stress och sorg och kan även leda till depression. Sorgen korrelerar med hur stark anknytning ägaren har till djuret (Hunt & Padilla 2006). I en enkätstudie av Cohen (2002) såg många djurägare sitt sällskapsdjur som en del av familjen och kunde föredra sällskap av sitt husdjur över sällskapet av människor. Resultatet kan stärkas av tidigare studier gjorda av Adams et al. (2000) och Hunt & Padilla (2006) som fann att djurägare kan uppleva många starka känslor vid avlivning, såsom stark sorg, skuld och ilska. Som hästägare är det inte ovanligt att känna sorg upp till flera månader och till och med år efter avlivningen (McGowan & Ireland 2016). Trots att det är vanligt med dessa känslor ser samhället ofta inte på förlusten av ett sällskapsdjur som något allvarligt, vilket kan få ägarna att känna sig förlöjligade när de har så starka känslor (Hunt & Padilla Dalmau 2006).

Djurhälsopersonalen spelar en stor roll vid avlivandet av djur, både vid genomförande av själva processen och som stöd för djurägaren (Dickinson et al. 2011). Det är en process som upplevs som en stor stress, inte bara för djurägaren, utan också för veterinärer (Dickinson et al. 2011). Många djurägare tycker att veterinärer borde ta dödsfallen på större allvar (Hunt & Padilla Dalmau 2006). Att veterinären förklarar proceduren, ger stöd efter avlivningen samt har en bra relation

till hästägaren upplevs ge en bättre helhetsupplevelse av avlivningen (McGowan & Ireland 2016).

Tidigare har bland annat Lochner et al. (2021) och Merlin et al. (2021) gjort studier om hästägares upplevelser vid avlivning samt vad orsaken till avlivningen var. Enligt vår kännedom har inga studier gjorts inom detta ämne inriktade på svenska hästägare. Därför kommer vi i detta arbete att undersöka svenska hästägares upplevelse vid avlivning och vilken betydelse djurhälsopersonalen har under avlivningen. Arbetet kommer även undersöka vilken avlivningsmetod svenska hästägare föredrar och vilka fördelar och risker som upplevs med dessa.

1.1 Syfte

Arbetets syfte är att undersöka svenska hästägares upplevelse av avlivningsprocessen och bemötandet från djurhälsopersonal vid avlivning av häst, samt vilka fördelar och risker det finns med de avlivningsmetoder som används i Sverige.

1.2 Frågeställningar

Vilka avlivningsmetoder används i praktiken i Sverige vid avlivning av häst på klinik och i fält och vilka fördelar och risker med de olika metoderna finns beskrivna i litteraturen?

Hur upplever svenska hästägare bemötandet från djurhälsopersonal vid avlivning av häst?

Vilka för- och nackdelar upplever hästägare med olika avlivningsmetoder vid avlivning av häst?

2. Material och metod

2.1 Litteratursökning

För att kunna besvara frågeställningarna och få en ökad förståelse och grund till det valda ämnet användes vetenskaplig litteratur, webbsidor och lagtext. Litteraturen bestod av vetenskapligt granskade artiklar, Jordbruksverkets föreskrifter om avlivning och webbsidor med information om bland annat olika läkemedel. Databaserna som användes för att hitta de relevanta artiklarna var: *Primo*, *Web of Science* och *PubMed*. För att hitta de artiklar som användes i arbetet användes sökorden: *horse, equine, euthanasia, kill, slaughter, owner, method, veterinary, clinic, experience, alternative, stable, meaning, sport, perception, bond, dog* och *fear of blood*. Inom vissa av de relevanta artiklar hittades ytterligare referenser till artiklar och guidelines som gav stöd till arbetet.

2.2 Enkätstudie

Arbetet baserades på en webbaserad enkät med totalt 19 frågor som planerades och utformades på plattformen Netigate (netigate.se). Enkäten riktade sig till hästägare som hade närvarat vid avlivning av en häst de har ägt. Avlivningar utförda på slakteri exkluderades eftersom arbetet fokuserade på avlivningar utförda på veterinärkliniker och i fält. Frågorna i enkäten bestod till största del av fasta svarsalternativ med en öppen fråga i slutet av enkäten. Frågorna varierade mellan enkel- och flervalsfrågor. Till flera frågor fanns även möjligheten för respondenterna att lägga till ett fritextsvar för att komplettera svarsalternativet. Enkätens första sida innehöll en samtyckesblankett om General Data Protection Regulation (GDPR) som respondenten var tvungen att acceptera för att kunna komma vidare till enkäten. För att få grundläggande information om respondenterna berörde de två första frågorna kön och ålder. Resterande frågor handlade i någon form av avlivning kopplade till syftet och frågeställningar. Alla svar var anonyma. Hela enkäten kan ses i bilaga 1.

2.3 Urval och datainsamling

Enkäten skickades ut i 13 offentliga hästinriktade grupper på Facebook samt en sluten grupp för djursjukskötarstudenter där gruppmedlemmarna ombads dela enkäten bland hästägare. De hästinriktade grupperna valdes manuellt efter geografisk utbredning och antal medlemmar. Grupper med liknande geografisk utbredning uteslöts efter minst antal medlemmar så att inga dubletter inom samma område valdes. Enkäten planerades vara aktiv under en vecka i februari men stängdes redan efter knappt två dagar då många svar inkom.

2.4 Sammanställning av data

Sammanställning av data gjordes på Netigates rapport sida. Endast fullständigt besvarade enkäter inkluderades i sammanställningen. Det upptäcktes dock att antalet svar per fråga varierade trots att de aktuella frågorna var obligatoriska att svara på för att gå vidare i enkäten. För att lösa detta kontaktades Netigates support som svarade att det berodde på att respondenterna kunde ändra sina svar. Enligt Netigate kunde inget göras för att få lika många svar på alla obligatoriska frågor.

3. Bakgrund

3.1 Hästens betydelse för människan

Hästens betydelse för människan har utvecklats under flera århundraden (Gilbert & Gillett 2012). För ett sekel sedan spelade hästen framför allt en viktig roll inom lantbruk, industrier och som transportmedel. Idag har däremot hästens betydelse utvecklats från arbete till att vara mer en fritidshobby och sportsysselsättning (Gilbert & Gillett 2012). I en enkätstudie av Clough et al. (2021b) där 938 respondenter deltog visade resultatet att 92,9 % av respondenterna betraktade hästen som en familjemedlem. Detta kan liknas med en studie där bandet mellan människa och hund undersöktes som fick liknande resultat (Kubinyi et al. 2009). Hundens relation med människan är något som har undersökts i flera studier som resulterat i bevis på att denna relation är väletablerad och komplex (Prato-Previde et al. 2003; Fallani et al. 2006, 2007). Hundar har en förväntad livslängd mellan 5-14 år (Michell 1999), medan hästar har en livslängd mellan 20-30 år, men kan i ovanliga fall bli upp till 40 år (Hoffman & Valencak 2020). På grund av hästars långa livslängd kan ägarens relation till hästen bli starkare med åren då de spenderar mycket tid tillsammans (McGowan et al. 2012). I en studie av Ireland et al. (2011) hade hästägarna ägt sina hästar mellan 6-17 år.

3.2 Djurhälsopersonalens betydelse för hästägare vid avlivning

Avlivning är en process som kan upplevas lika emotionellt utmanande både för djurägaren och för veterinären som avlivar (Dickinson et al. 2011). I en enkätstudie av Endenburg et al. (1999) visade resultatet att sorg är en vanlig känsla som uppkommer hos hästägare vid avlivning av häst. Om avlivningen upplevdes obehaglig sörjde hästägarna hästen under en längre tid (Endenburg et al. 1999). Detsamma gällde även om hästägarna spenderade mer tid med hästen dagligen. Endenburg et al. (1999) visade även att hästägarna var mer tillfredsställda om veterinären upplevdes vänlig och känslösam istället för formell eller kall. I samma

studie konstaterades relationen mellan hästägare och veterinär som gynnsammare om avlivningen upplevdes trygg för ägaren.

Veterinären har visats spela en stor roll för hästägare vid besluttaganden under hästens livstid, då hästägarna oftast vänder sig till veterinär/hovslagare vid råd om hälsofrågor (Hockenhull & Creighton 2013) och till veterinär kring beslutet om avlivning (Clough et al. 2021a). I studien av Clough et al. (2021a) sökte 93,1 % av respondenterna råd från en veterinär när beslut om avlivning skulle tas. I en studie av Bell & Rogers (2021) var det en respondent som följde veterinärens råd att inte avliva hästen, men sedan ångrade denne att hästen inte avlivades tidigare. Att hästägarna tar beslutet om avlivning i samråd med veterinären istället för att beslutet tas åt dem är en faktor som hästägare upplevde som viktig vid avlivning (Clough et al. 2021b). Ytterligare en viktig faktor var att hästägarna upplevde ha en god relation tillsammans med sin veterinär och ha en god gemensam kommunikation (Clough et al. 2021b).

Legitimerad djursjukskötare är en yrkeskategori som tillhör djurhälsopersonal (Jordbruksverket 2021) och får utföra avlivning på veterinärs delegering (SJVFS 2019:25). Enligt författarnas kännedom har inga studier om djursjukskötarens betydelse i samband med avlivning utförts. På grund av detta handlar detta avsnitt endast om veterinärer, trots att djursjukskötare är en relevant del i avlivningar utförda av djurhälsopersonal.

3.3 Intravenös avlivning

Intravenös avlivning är en avlivningsmetod som innebär att en överdos av narkosmedel ges intravenöst (SJVFS 2019:8). Exempel på läkemedelssubstanser som är tillåtna för avlivning av häst i Sverige är pentobarbital (FASS 2022a) och en kombination av cinkokain och sekobarbital (FASS 2022b). Enligt tillverkaren av avlivningsvätskan Somulose som innehåller cinkokain och sekobarbital rekommenderas att en fastsuterad permanentkateter används vid administration för att minska risken för perivaskulär injektion (Dechra 2021). Det är också viktigt att aspirera i katetern för att säkerställa att den ligger rätt (Vårdhandboken 2021). Innan injektion av avlivningsvätska ska hästen antingen sederas kemiskt eller vara medvetslös av annan orsak (SJVFS 2019:8). Efter avlivningsvätskan har getts faller hästen enligt Knottenbelt (1995) inom 20–50 sekunder efter injektion beroende på aktuellt läkemedel och döden inträffar normalt inom tre minuter efter fall. Intravenös avlivning får endast utföras av legitimerad veterinär eller av annan djurhälsopersonal med reell kompetens på veterinärs delegering, dock är veterinär skyldig att fastställa döden (SJVFS 2019:8; SJVFS 2019:25).

Det finns både risker och fördelar med denna avlivningsmetod. Hästen måste som tidigare nämnt vara sederad eller medvetslös, och sedering nedsätter cirkulationen (Grint et al. 2010), vilket gör att det kan ta längre tid för avlivningsvätskan att spridas i kroppen och få effekt (AVMA panel 2020). En biverkning som tillverkaren av Somulose beskriver är att det finns risk att effekten uteblir (Dechra 2021). Ytterligare risker med intravenös avlivning är att hästen kan excitera och få agonala suckar (Knottenbelt 1995), vilket kan uppfattas oroväckande för djurägaren (AVMA panel 2020). Det finns även en risk för hästägare som närvarar vid avlivningen eftersom hästen faller till marken och kan utveckla överdriven muskelaktivitet (McGowan et al. 2012; AVMA panel 2020). Skador på personal som hanterar avlivningsvätskan är också en risk, då vätskan är avsedd för häst och därför starkt koncentrerad (FASS 2022a, b). På grund av detta måste personalen utöva stor försiktighet vid hantering av avlivningsvätskan (FASS 2022a, b).

Fördelar med intravenös avlivning är att medvetslöshet och döden inträffar snabbt efter injektion (FASS 2022a, b). Barbiturater ger även många gånger en lugn induktion som orsakar minimalt obehag för djuret vilket också ger ett positivt intryck för de personer som är inblandade (Jones 1992).

3.4 Bultning och blodavtappning

Bultning är en mekanisk bedövningsmetod som används för att bedöva hästen och ska gå till så att hästen omedelbart tappar medvetandet och inte återfår det vid ett senare tillfälle (SJVFS 2019:8). Omedelbart efter bultningen ska avlivningen säkerställas med avblodning genom öppning av centralt blodkärl, ofta arteria carotis (SJVFS 2019:8). Säkerställande av död ska utföras efter avblodningen av personen som utförde avlivningen (SJVFS 2019:8). Bultpistolen ska placeras vinkelrätt mot pannbenet och användas så att hjärnan träffas och skadas och djuret förlorar medvetandet omedelbart (SJVFS 2019:8).

En risk med bultning är att skottet kan träffa fel, vilket skulle innebära ökat lidande för hästen (Millar & Mills 2000). Om detta skulle inträffa förklarar Gibson et al. (2015) och Jordbruksverkets allmänna råd om slakt och avlivning (SJVFS 2019: 8) att det bör finnas en ny laddad bultpistol nära till hands som kan användas vid behov. Att skottet träffar fel kan i vissa fall förklaras av individuell variation i anatomin mellan olika djur, vilket kan vara svårt att förutse innan bultningen sker (Millar & Mills 2000). I händelse av att skottet missar och behöver upprepas är det viktigt att ta hänsyn till den svullnad som uppstår från det första skottet (Humane Slaughter Association 2013). Det resulterar i ett mindre effektivt skott en andra gång och bultpistolen måste positioneras en liten bit från första platsen för

skjutningen (Humane Slaughter Association 2013). Ytterligare en risk som kan förekomma vid alla avlivningsmetoder för häst är risk för skada när hästen faller (McGowan et al. 2012), vilket sker omedelbart vid bultning och inte lämnar mycket tid för närvarande människor att ta sig undan.

Bultpistolen är uppbyggd på ett sätt som ökar säkerheten för utövaren (Humane Slaughter Association 2013). Slagstiftet (som penetrerar skallen) frisätts inte från bultpistolen utan sitter fast, vilket minskar risken att skottet penetrerar genom hela skallen och utesluter risken för rikoschettering (Humane Slaughter Association 2013; Trapp & Taylor 1986).

3.5 Kulgevär

Kulgevär är en form av mekanisk bedövning som i liknelse med bultpistol träffar hjärnan och hästen förlorar omedelbart medvetandet (SJVFS 2019:8). Dock måste detta inte följas av avblodning på grund av att skottet orsakar tillräckligt stor skada på hjärnan (SJVFS 2019:8; Iowa State University 2013). Hästen ska i normala fall skjutas på nära avstånd, men i undantagsfall om hästen är förvildad, har rymt eller skadats, får avlivningen ske på distans med ett maxavstånd på 50 meter (SJVFS 2019:8).

En fara associerad med kulgevär är att kulan rikoschetterar (Stull 2013), vilket leder till en risk att kulan kan träffa människor i närheten. Enligt Turner (2021) är det av vikt att personalen är väl tränad inom hantering av vapen för att minska risken att detta händer. Som tidigare nämnt är det en risk för skada på närvarande människor när hästen faller till marken (McGowan et al. 2012), vilket sker omedelbart efter skott med kulgevär.

I likhet med bultpistol är en fördel med avlivning med kulgevär att hästen förlorar medvetandet omedelbart vilket gör det till en snabb och effektiv avlivningsmetod (SJVFS 2019:8).

4. Resultat

Enkäten var aktiv i knappt två dagar och under den tiden inkom totalt 724 svar. Av dessa 724 svar var det 78 stycken som exkluderades på grund av att enkäten inte slutförts. Av de resterande 646 respondenterna svarade 572 ja på första frågan om de hade närvarat vid en avlivning av en häst som de har ägt. Resterande som svarade nej på den frågan exkluderades från enkäten omedelbart (74 stycken). Av respondenterna var 96 % kvinnor, 3 % var män och 1 % angav att de inte ville uppge kön. Respondenternas ålder varierade från 15-20 år till 70+ där majoriteten var 51-60 år (29 %), 41-50 år (28 %) följt av 31-40 år (22 %).

4.1 Hästens ålder vid avlivningen och orsak till avlivning

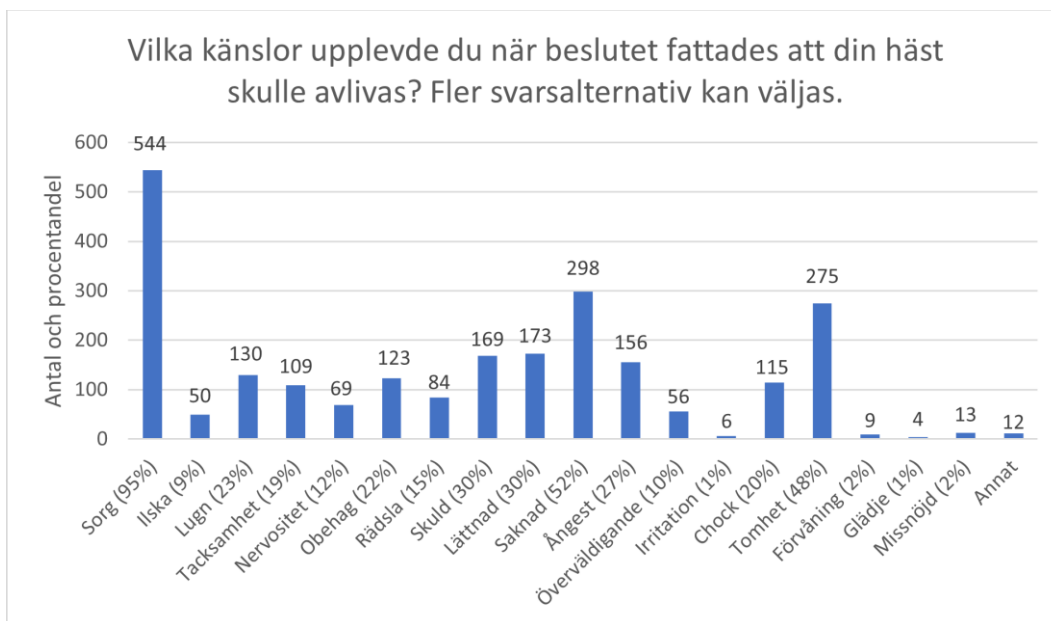
Ålder när hästen avlivades varierade från noll månader till 30+ år där de flesta var 16-20 år (23 %), följt av 11-15 år (19 %) och 21-25 år (16 %). Den vanligaste orsaken till att hästen avlivades var sjukdom (55 %), näst vanligast var skada (40 %) och därefter hög ålder (17 %). Mindre vanliga orsaker till att hästen avlivades var hanterings-/beteendeproblem (2 %) och ekonomiska orsaker (1 %). Resterande 6% valde svarsalternativet "annat" och de kompletterade detta med ett fritextsvar. En respondent svarade medfödd missbildning och en annan dystoki. Övriga fritextsvar var kopplade till någon slags skada, sjukdom eller åldersrelaterade förändringar.

4.2 Plats för avlivningen

Den vanligaste platsen för avlivningen var enligt respondenterna i stallet/hemmet (81 %). Resterande respondenter svarade på veterinärklinik (11 %) och "annat" (8 %). Ingen av respondenterna i denna undersökning hade varit med om avlivning på tävlingsbana. Av de som svarade "annat" var det 50 respondenter som kompletterade med ett fritextsvar. Den vanligaste platsen utöver svarsalternativen var slakteri, medan mindre vanliga platser var på krematoriets gård, djurpark, i skogen, tågspår och bilväg.

4.3 Bokning av avlivning och hästägarnas känslor vid beslutet

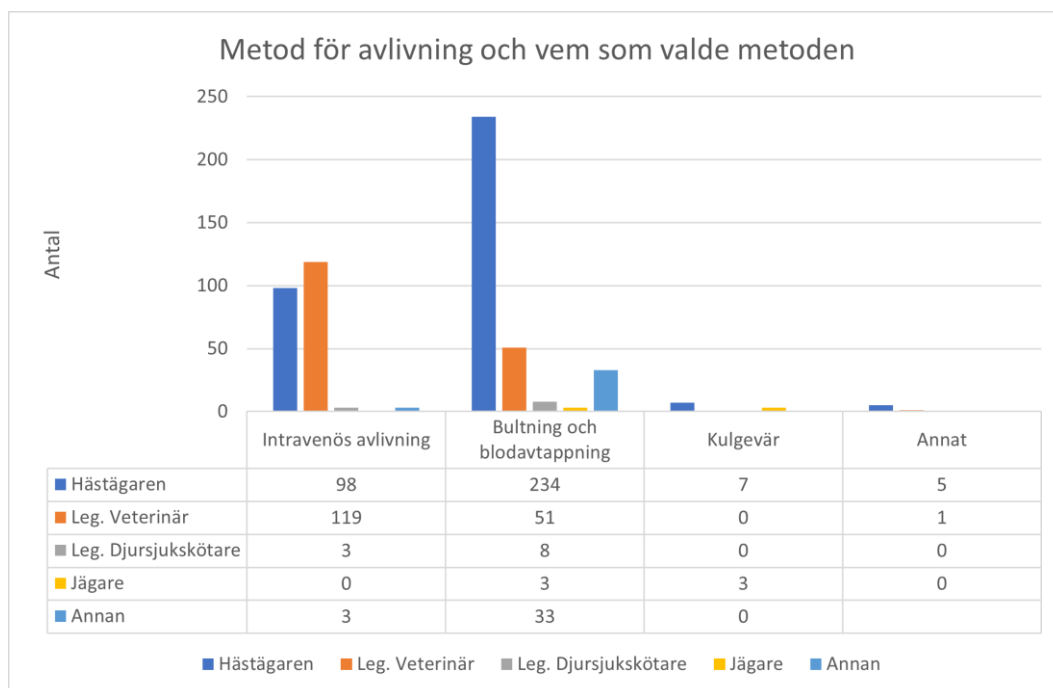
Vid fråga om planeringen av avlivningen svarade majoriteten av respondenterna (51 %) att beslutet togs mer än tre dagar i förväg. Av resterande svarade 32 % att beslutet behövde tas akut (under tio timmar), 14 % svarade att beslutet togs 1-3 dagar i förväg, 2 % svarade "annat" och 1 % svarade att de inte fick ta det beslutet själva. Den känsla som respondenterna i högst utsträckning angav att de kände när de tog beslut om avlivning av sin häst var sorg (95 %). Den näst valda känslan som upplevdes av 52 % av respondenterna var saknad följt av 48 % som kände tomhet. En sammanfattning av de känslor som respondenterna upplevde kan ses i figur 1.

Figur 1. Fördelning av respondenternas känslor när beslutet om avlivning togs.

4.4 Metod för avlivning och vem som valde metoden

Den mest valda avlivningsmetoden var bultpistol följt av blodavtappning (58 %). Av resterande respondenter svarade 39 % intravenös avlivning, 2 % svarade kulgevär och 1 % valde "annat". Av respondenterna var det 60 % som svarade att det var de själva som hade valt avlivningsmetod, 30 % svarade att det var en veterinär som tog det beslutet, 2 % svarade djursjukskötare, 1 % svarade jägare, och 7 % svarade "annan". Av de respondenter som själva valde avlivningsmetod var det 68 % som valde bultning följt av blodavtappning, medan av de veterinärer som valde avlivningsmetod var det 70 % som valde intravenös avlivning. Samtliga avlivningsmetoder som valdes av vilken yrkeskategori kan ses i figur 2.

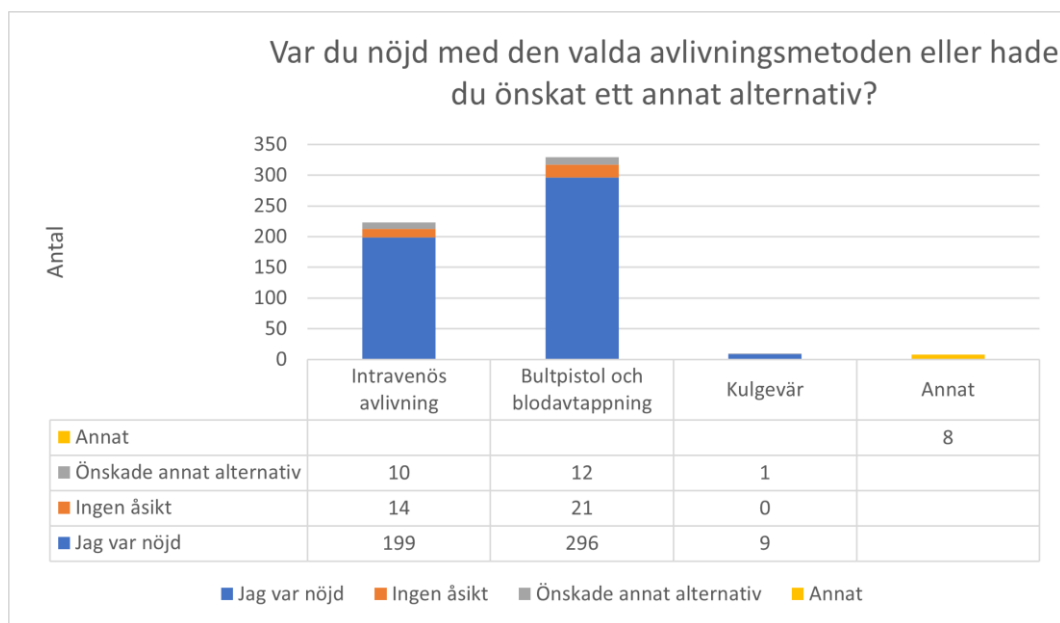

Figur 2. Korrelationen mellan vem som valde avlivningsmetod och vilken metod som valdes.

4.5 Nöjdhet med avlivningsmetod

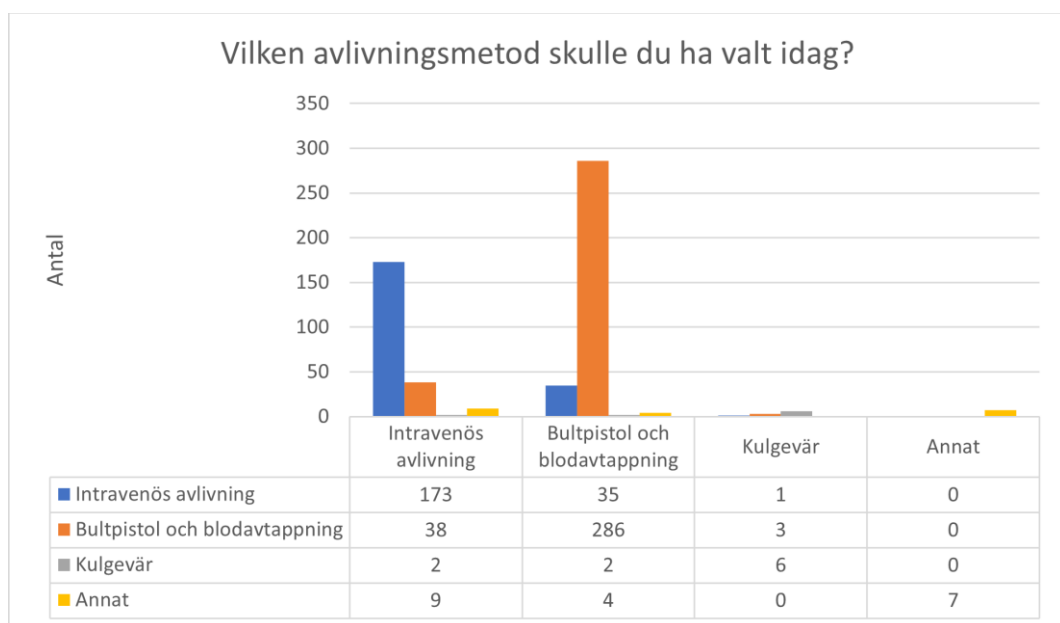
Majoriteten av respondenterna svarade att de var nöjda med den valda avlivningsmetoden (90 %), 6 % svarade att de inte hade någon åsikt och 4 % svarade att de hade önskat en annan metod. Det var 33 respondenter som kompletterade sitt svar med fritext, där flera svarade att de skulle välja bort bultpistol och blod-avtappning eftersom det såg blodigt och brutalt ut, medan andra skrev att de skulle välja bort intravenös avlivning på grund av att hästen ofta kämpar emot att lägga sig. En respondent svarade att hen inte fick välja metod själv, så trots att det gick bra var hen ändå inte nöjd med upplevelsen. Vid fråga om vilken avlivningsmetod de hade valt om de fick ta beslutet idag svarade 58 % bultpistol och blodavtappning, 37 % svarade intravenös avlivning, 3 % svarade "annat" och 2 % svarade kulgevär.

Oavsett vilken avlivningsmetod som hästen avlivades med var majoriteten av hästägarna nöjda med avlivningsmetoden och få önskade ett annat alternativ. Korrelationen mellan hur hästen avlivades och om hästägaren var nöjd, inte hade någon åsikt eller önskade annat alternativ kan ses i figur 3.

Figur 3. Korrelationen mellan respondenternas valda avlivningsmetod och om de var nöjda med den avlivningsmetoden.

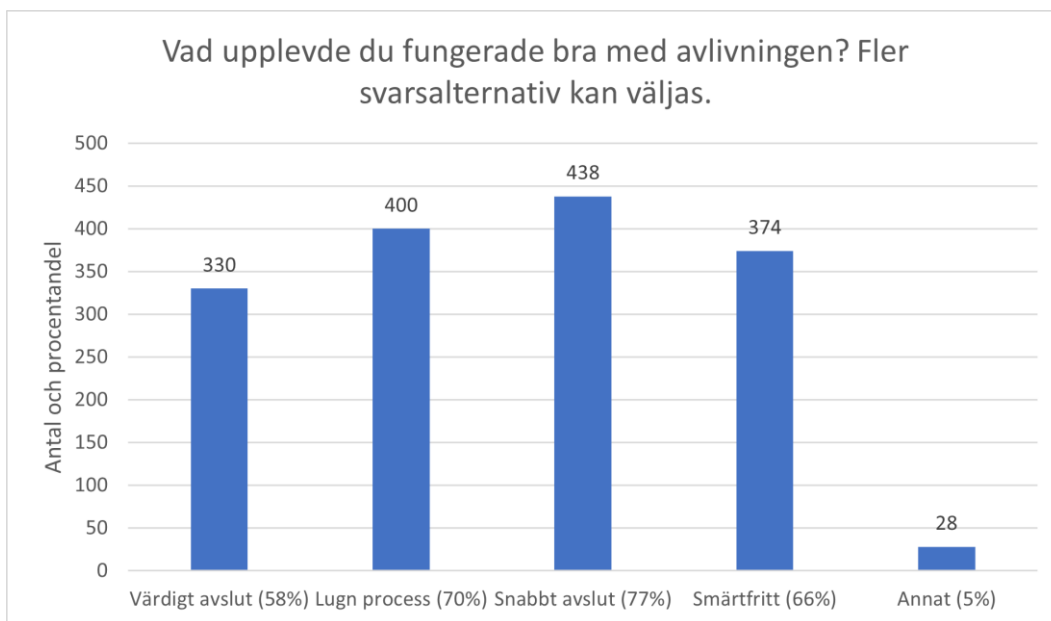
Av de 223 respondenter vars hästar avlivades med intravenös avlivning skulle 173 (78 %) välja den metoden igen, av de 329 respondenter som valde bultpistol och blodavtappning skulle 286 (87 %) av respondenterna välja samma metod igen och av de 10 respondenter som valde kulgevär skulle 6 (60 %) välja det igen (figur 4).

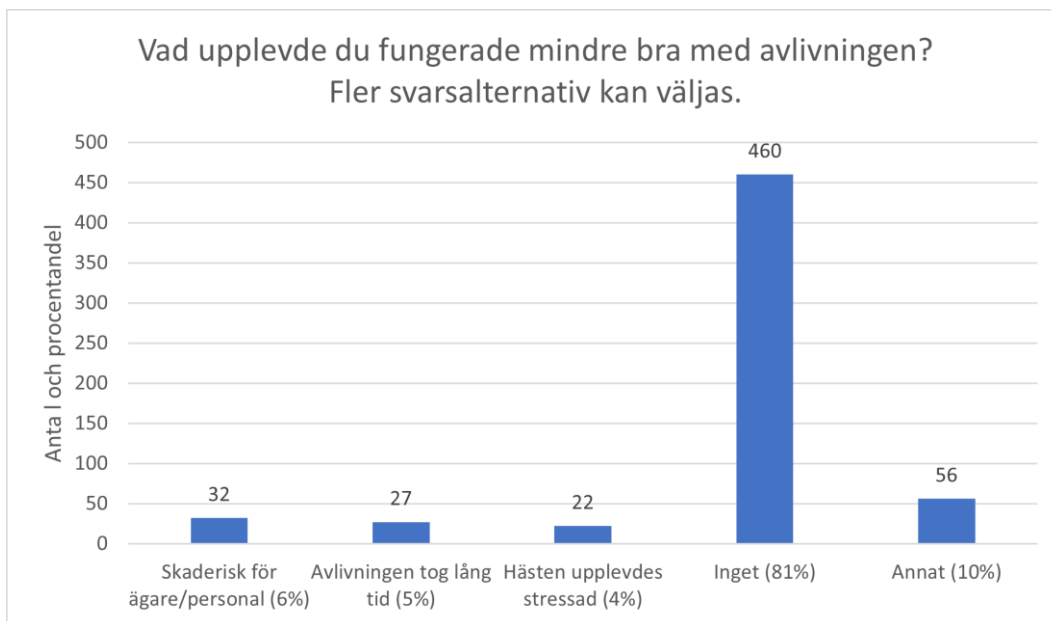
Figur 4. Korrelation mellan respondenternas valda avlivningsmetod och vilken metod de skulle ha valt idag.

4.6 Vad som upplevdes fungera bra och mindre bra under avlivningen

Majoriteten av alla respondenter upplevde flera saker som fungerade bra under avlivningen, där de flesta (77 %) svarade att det var ett snabbt avslut (se figur 5). Ett fåtal respondenter (5 %) svarade “annat” och 35 stycken kompletterade med ett fritextsvar. Några kommentarer från fritextsvaren som respondenterna upplevde var bra med avlivningen var att hästen inte anade att något var på gång, att det gick lugnt och snabbt, det kändes tryggt att det gjordes hemma och att ägaren kunde närvara vilket kändes tryggt. Flera respondenter svarade dock att de inte upplevde något som gick bra med avlivningen. Som svar på frågan vad som upplevdes mindre bra vid avlivningen svarade majoriteten inget (81 %) (se figur 6). En mindre andel (10 %) svarade “annat” och 46 kompletterade med ett fritextsvar. Några av dessa svar var att bultpistolen klickade (fungerade ej), det var mycket blodigt, såg hemskt ut med dödsryckningar, jobbigt att inte kunna röra vid hästen eftersom den skulle falla efteråt, kändes dåligt med ett avsett avlivningsrum, chockerande när hästen föll och att det gick så fort.

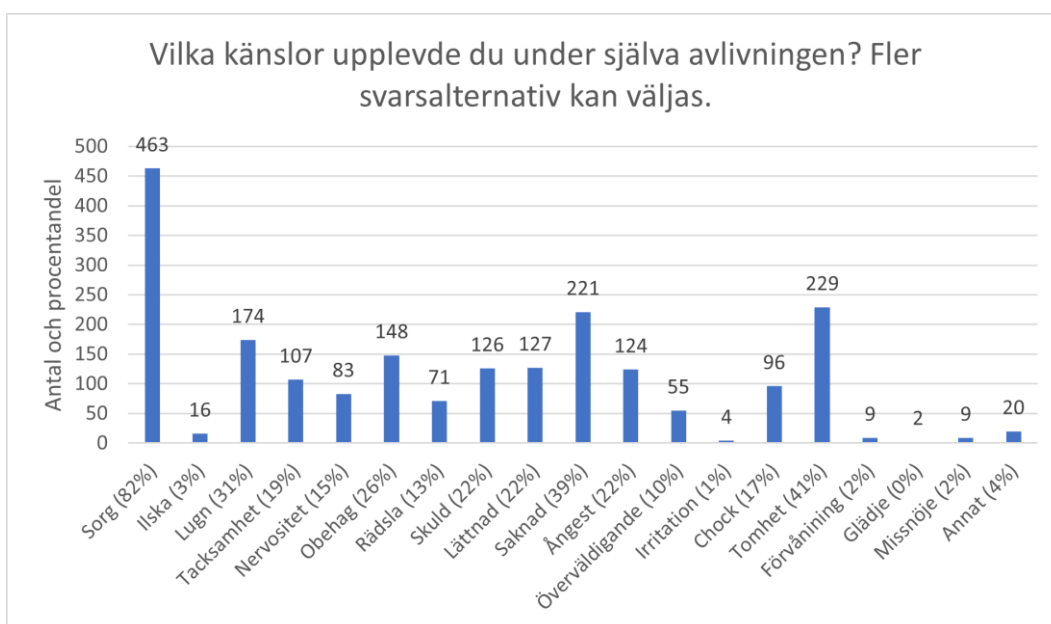
Figur 5. Fördelning av respondenternas upplevelse om vad som fungerade bra med avlivningen.

Figur 6. Fördelning av respondenternas upplevelse om vad som fungerade mindre bra med avlivningen.

4.7 Respondenternas känslor under själva avlivningen

Den vanligaste känslan under själva avlivningen var densamma som när beslutet fattades: sorg (82 %) (se figur 7). Övriga känslor som respondenterna angav i fritext var bl.a. maktlöshet, kärlek, fokus, närhet till hästen och beslutsamhet.

Figur 7. Fördelning av respondenternas känslor under själva avlivningen.

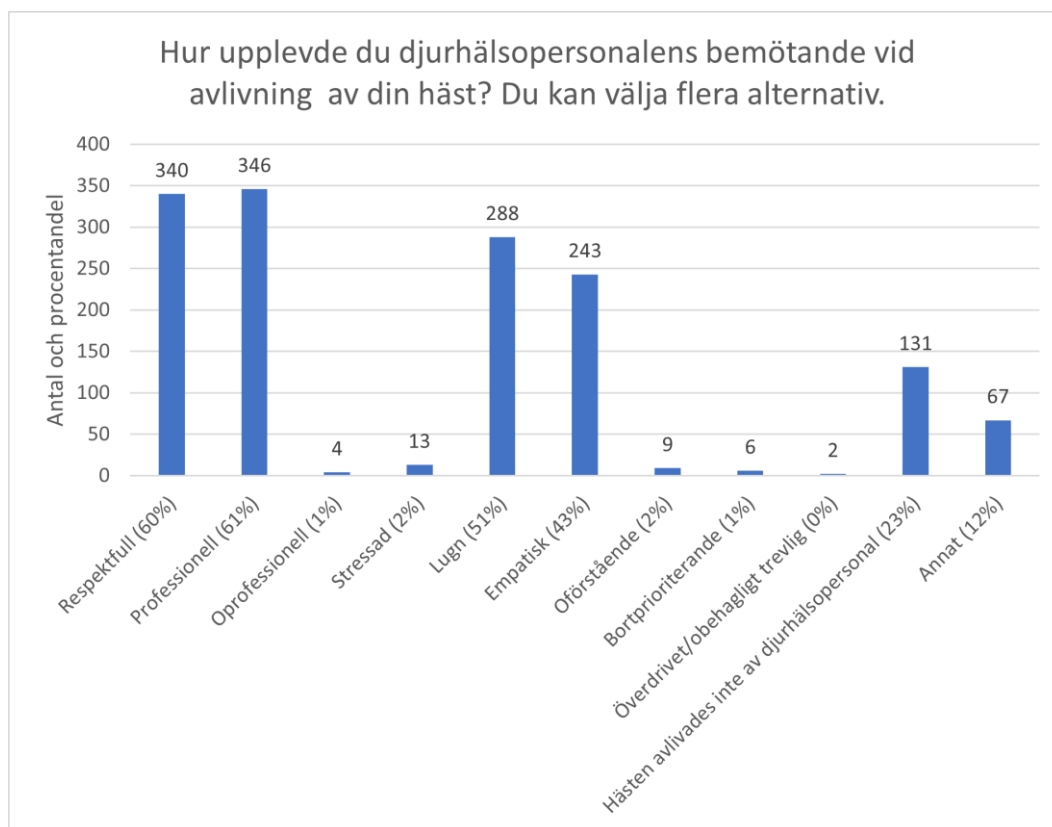
4.8 Vem som utförde avlivningen och om ägaren fick någon förklaring

Av respondenterna svarade 52 % att en legitimerad veterinär hade utfört avlivningen, 37 % svarade "annan/vet ej", och 5 % svarade legitimerad djursjukskötare respektive jägare. Vid fråga om ägaren hade fått någon förklaring om hur avlivningen skulle gå till svarade 39 % att de fick veta det på plats, 29 % att det förklarades både i telefonbokning och på plats, 12 % svarade att det bara förklarades i telefonbokningen respektive svarade "annat", 3 % svarade att de inte ville ha en förklaring, respektive att de fick en viss förklaring men inte tillräckligt, och 1 % svarade att de inte fick någon förklaring alls. Flera (75 st) respondenter svarade även med ett fritextsvar där de flesta gav förklaringen att de hade varit med om tidigare avlivningar och redan visste hur det skulle gå till och därmed inte behövde någon förklaring. Andra svar var bl.a. att de inte kommer ihåg eftersom det skedde för länge sedan eller på grund av att de var i ett chocktillstånd, att förklaringen inte hanns med, en respondent svarade att hen själv var legitimerad djursjukskötare så det behövdes ingen förklaring och en svarade att hen själv utförde avlivningen.

4.9 Djurhälsopersonalens bemötande

De flesta av respondenterna svarade att de upplevde ett positivt bemötande av djurhälsopersonalen, och den vanligaste upplevelsen var att personalen var professionell (61 %) (se figur 8). Denna fråga var riktad till hästägare vars häst blev avlivad av djurhälsopersonal, vilket var fallet för 77 % av alla hästar. Flera respondenter (48 st) angav ett fritextsvar där några av svaren var att ägaren fick mycket empati och kramar vilket hen behövde just då, en angav att de var för känsllosamma, en annan ansåg att personalen tog för lång tid på sig och ägaren fick uppmana till att gå vidare och en svarade att personalen ej lyssnade och ej hade omtanke och diskriminerade just den aktuella hästrasen. Samtliga upplevelser av bemötande från djurhälsopersonal kan ses i figur 8.

Figur 8. Hur respondenterna upplevde djurhälsopersonalens bemötande vid avlivning.

4.10 Vad respondenterna tyckte kunde förbättras under avlivningen

Sista frågan i enkäten var en öppen fråga där respondenterna fick berätta om de önskade att något skulle ha gjorts annorlunda under avlivningen. På denna fråga var det 185 som svarade. Av de 185 som svarade var det 140 respondenter som inte ville ändra något utan var nöjda. En kommentar från en respondent styrker detta: "Nej. Jag blev väl bemött och är tacksam att jag fick vara med." Andra svarade att personalen kunde varit lugnare, att ägaren önskade vara med för att försäkra sig om att avlivningen faktiskt ägde rum, mindre prat efter avlivningen och mer respektfullt bemötande och bekräftande från veterinären att hästen verkligen var död. Andra kommentarer från respondenterna var att några önskade värdigare hantering av kroppen efteråt, att de önskade mer acceptans att ägaren vill vara med under avlivningen, möjlighet att betala innan samt bättre information om att avblodningen sker direkt efteråt. Ett flertal kommentarer handlade om att hästägaren önskade mer erfaren personal. En respondent berättar: "Mer förstående och tillmötesgående av veterinär kanske mer erfaren personal."

5. Diskussion

5.1 Metoddiskussion

Litteraturen som användes bestod av originalstudier, reviewartiklar, webbsidor och lagtext som alla hittades på internet via Google-sökningar och sökningar i vetenskapliga databaser. I största möjliga mån har originalkällor använts, men när dessa inte har funnits har sekundärkällor använts istället. En aspekt som måste tas i beaktande vid litteratursökning är den mänskliga faktorn. Litteraturen har sökts, valts ut och granskats manuellt och det finns en risk att relevant fakta eller källor har förbisetts eller uteslutits på grund av omedveten bias. Trots att objektivitet har eftersträfvats i detta arbete är det omöjligt att helt undgå den mänskliga faktorn som kan leda till subjektivitet. Merparten av de vetenskapliga artiklarna som användes var inte svenska utan var baserade i t.ex. USA och Frankrike. Detta arbete är inriktat på svenska hästägares upplevelse och vilka avlivningsmetoder som används i Sverige, vilket gör att dessa källor inte representerar svenska förhållanden till fullo. Det fanns dock svårigheter med att finna svenska källor, men förmodligen kan mycket av informationen från andra länder jämföras med Sverige. Lagtext och information om vilka läkemedel som används i Sverige togs dock från svenska källor, vilket innebär att de uppgifterna stämmer överens med situationen i Sverige. Med den aktuella enkäten som inriktades till svenska hästägare ökar förhoppningsvis förståelsen om hur den svenska populationen ser på avlivning av häst.

Enkäten distribuerades i 13 offentliga hästinriktade grupper på Facebook. Grupperna valdes ut efter antalet medlemmar i grupperna, geografisk utbredning samt att de skulle vara offentliga. Målet var att nå ut till så många hästägare som möjligt med en stor geografisk spridning. Geografisk fördelning av respondenterna var inget som efterfrågades i enkäten vilket gör det svårt att veta om geografisk lokalisering påverkade resultatet. Enkäten var öppen i knappt två dagar, vilket troligtvis gjorde att många hästägare inte hann se enkäten under tiden den var öppen. Dock stängdes enkäten på grund av hög svarsfrekvens vilket tydde på att den nådde ut till en stor andel hästägare. Då enkäten endast skickades ut till ett visst antal hästinriktade grupper på Facebook innebar det att hästägare som inte var medlemmar i de valda grupperna eller som inte var medlem i Facebook inte kunde

nås. Av den orsaken kan inte studiens resultat representera hela populationen av hästägare i Sverige.

Av svaren som inkom kunde 646 användas i studien efter att 78 svar exkluderades på grund av att enkäten inte slutförts. Att respondenterna inte fullföljde enkäten kan bero på att de inte mindes upplevelsen. Flertalet respondenter nämnde i enkätens fritextsvar att det var länge sedan de varit med om avlivningen och att det var svårt att minnas allt. Minnesbias är ett fenomen som kan uppstå när respondenter ska återge en tidigare händelse och inte minns den fullständigt (Statens beredning för medicinsk och social utvärdering u.å). Detta är något som kan påverka studiens resultat och måste tas i beaktande.

Den första sidan i enkäten innehöll information om att enkäten endast riktade sig till hästägare som hade närvarat vid avlivning av en häst de hade ägt och att de endast skulle utgå från en avlivning. Om ägaren hade närvarat vid fler avlivningar hade de möjlighet att svara på enkäten fler gånger och utgå från en avlivning åt gången. Dock finns det en risk att alla respondenter inte läste informationstexten vilket därmed leder till risk för missförstånd om enkätens upplägg och innehåll. Att detta var ett problem upptäcktes vid sammanställande av resultatet då det var tolv respondenter som skrev i fritextsvar att deras häst hade avlivats på slakteri, men ändå slutfört enkäten och därmed inkluderats i resultatet. Detta trots att enkätens första sida med informationstext förtydligade att enkäten endast fokuserar på avlivningar på veterinärkliniker och i fält. Detta missförstånd tyder på att inte alla respondenter läste den informationen. Trots att dessa svar inte var relevanta för detta kandidatarbete fanns ingen möjlighet att utesluta dessa svar eftersom Netigate's rapportsida inte tillät att exkludera specifika fritextsvar i enkäten. På grund av att enkäten inte endast besvarades av den tänkta målgruppen bör resultatet tolkas med viss försiktighet. Däremot tillhörde den största majoriteten av respondenterna den avsedda målgruppen, vilket innebär att resultatet till största del är tillförlitligt i den aspekten.

En fördel med enkäter är att svaren är standardiserade och det blir lätt att jämföra resultaten. Dock finns det en risk att respondenterna missförstår frågorna och svarar utifrån vad de tror menas eller avslutar enkäten utan att fullfölja den. Det fanns dock flera frågor där respondenterna kunde lägga till ett fritextsvar om de kände ett behov av att utveckla sitt svar. Det upptäcktes dock att ett fåtal respondenter önskade fritextsvar vid varje fråga för att kunna förklara och förtydliga sitt svar. Detta upptäcktes då flera respondenter förtydligade även tidigare frågor där fritextsvar saknades när det endast var meningen att de skulle förtydliga den frågan där fritextsvar erbjöds. I exempelvis en intervjustudie förs en dialog mellan intervjuaren och respondenten och det är lätt att förtydliga frågor så det inte uppstår

missförstånd. Om många respondenter missförstår frågor eller upplever att de är för besvärliga att svara på finns det en risk att många väljer att inte fullfölja enkäten. Det är också en felkälla då de respondenter som inkluderades i resultatet kommer vara de som har starkare åsikter och vill förmedla dem eller av annan anledning mycket gärna vill fullfölja enkäten. Det finns även en risk att respondenterna svarar utifrån vad de tror samhället tycker är acceptabelt eller vad författarna vill höra.

Vid sammanställningen av resultatet uppmärksammades det att antalet svar inte var densamma på varje fråga utan det skilde mellan en och sju respondenter på flera frågor. Vad detta berodde på är oklart, men enligt Netigates support kan det vara orsakat av att respondenterna kan ha lämnat enkäten och sedan återupptagit den vid ett senare tillfälle. Detta är en insignifikant skillnad som sannolikt har minimal påverkan på resultatet.

Ingen statistisk analys har utförts på resultatet i denna studie, vilket innebär att det inte är klarlagt om det finns någon signifikant skillnad i dessa svar. Därför kan inga slutsatser dras från denna studie, trots att den kan hjälpa öka förståelsen för detta ämne.

5.2 Resultatdiskussion

Enligt studiens resultat var den vanligaste avlivningsmetoden bultning följt av blodavtappning som 58 % av respondenterna valde som svarsalternativ. Av respondenterna var det 81 % som svarade att hästen hade avlivats hemma. Bultning är en metod som sannolikt inte används i större utsträckning på veterinärkliniker, utan är vanligare vid avlivningar i hemmet, vilket var där de flesta av hästarna i denna studie avlivades. Vidare var det en stor andel (38 %) respondenter som angav att det inte var djurhälsopersonal eller jägare som avlivade hästen, utan valde svarsalternativet ”annan/vet ej”. I flera fritextsvar angav respondenterna att hästen hade avlivats av olika företag såsom Svensk lantbrukstjänst och inte visste vilken yrkeskategori dessa personer tillhörde. Som tidigare nämnt är det endast veterinär och djurhälsopersonal på veterinärs delegering som får avliva med intravenös avlivning. Detta lämnar alternativen bultning och kulgevär som kan användas av andra yrkeskategorier, varav den sistnämnda angavs i mycket liten utsträckning i denna studie. Detta kan förklara varför bultpistol följt av blodavtappning var den vanligast förekommande avlivningsmetoden i denna studie.

I en studie av Lochner et al. (2021) som undersökte veterinärers syn på avlivning visade deras resultat att den avlivningsmetod veterinärer föredrog var intravenös avlivning. Denna studie var dock utförd i USA, vilket eventuellt inte speglar veterinärers åsikter i Sverige. Av respondenterna i aktuell enkätstudie var det 30 %

som svarade att veterinären hade valt avlivningsmetoden. Av dessa 30 % var det 70 % av veterinärerna som valde avlivningsmetoden intravenös avlivning och resterande veterinärer (30 %) valde bultpistol följt av blodavtappning. Detta tyder på att veterinärer föredrar att avliva hästar med intravenös avlivning, vilket även stämmer överens med resultatet från studien utförd av Lochner et al. Trots detta var det en ganska stor andel veterinärer som valde bultning följt av blodavtappning – nästan en tredjedel – vilket även tyder på att många veterinärer känner sig bekväma med denna metod.

Risker som följer med bultpistol och blodavtappning är allvarliga. Det finns risk att den som utför avlivningen inte positionerar pistolen korrekt mot hästens pannben vilket resulterar i att slagstiftet inte träffar hjärnan på ett korrekt sätt vilket orsakar ökat lidande för hästen (Millar & Mills 2000). Tecken på ofullständig bultning kan vara rullade ögon och rytmisk andning (Gregory & Shaw 2000), vilket tyder på att djuret inte är fullt ur medvetande. En farlig risk för utövaren och människor i närheten är att när hästen faller finns en risk att hästen träffar någon då hästen enligt Gibson et al. (2015) är okontrollerad i luften en kort stund. I en kommentar i enkäten nämnde en respondent att första skjutningen med bultpistol misslyckades, men att personen som utförde avlivningen upptäckte det snabbt och kunde ladda om och skjuta igen. Denna risk nämns även av Gibson et al. (2015) där de förklarar att det alltid ska finnas en laddad bultpistol som reserv nära till hands som kan användas vid behov. Att denna risk tas upp både av en respondent i enkäten och av utomstående källa förstärker att det är viktigt att den som utför avlivningen har kunskap inom området och vet vad som ska göras om komplikationer uppstår.

Något som upprepades i fritextsvaren av fler respondenter var att de ansåg att avblodningen såg hemsk ut och upplevdes som ett fruktansvärt moment i avlivningsprocessen. Om avblodningen påverkar hästägarens framtida beslut är oklart då det inte var något som efterfrågades i enkäten. Att flera respondenter tyckte att det var obehagligt med mycket blod kan tyda på att de inte hade fått tillräckligt med information innan avlivningen, eller hade fått tillräckligt med information men att upplevelsen fortfarande var obehaglig. Enligt en studie av Zucoloto et al. (2019) är det vanligt för människor att känna rädsla för blod. Resultatet i den studien visade att rädslan för blod var vanligare hos kvinnor än hos män. En anledning att många respondenter kommenterade att det var obehagligt med mycket blod kan vara att majoriteten av respondenterna i denna studie var kvinnor. Ytterligare en aspekt som kan bidra till att avblodningen upplevdes som hemsk kan vara att många hästägare ser sin häst som en familjemedlem och att det kan vara hemskt att se stora mängder blod rinna från ett älskat djur.

En avlivningsmetod där avblodning inte är ett steg i processen är intravenös avlivning som 39% av respondenterna i studien valde som svarsalternativ. Detta kan därför vara ett lämpligare alternativ för de hästägare som tyckte det var obehagligt med synen av blod. Dock uppstår andra risker med denna metod, såsom att processen kan ta lång tid då intravenös avlivning är beroende av god cirkulation för att få snabb effekt. Några respondenter beskrev att deras häst var "mycket dålig" och att avlivningen tog lång tid på grund av detta. Det är därför viktigt att personen som avlivar hästen förklarar för hästägaren de risker som kan uppstå så att de kan ta ett beslut de är bekväma med.

Studiens resultat visade att den vanligaste yrkeskategorin som avlivade hästar var legitimerad veterinär. I denna studie undersöktes inte avlivning på slakteri, vilket var anledningen till att slaktare inte fanns som ett alternativ för respondenterna att välja. Detta kan förklara den höga svarsfrekvensen på "annan/vet ej" på frågan om vilken yrkeskategori som avlivade hästen. Att legitimerad djursjukskötare inte valdes i stor utsträckning kan förklaras av att hästarna i denna studie oftast avlivades hemma i stallet och djursjukskötare vanligtvis endast avlivar på veterinärklinik, eller att respondenterna inte visste vilken yrkeskategori personalen tillhörde. Detta stärks av flera fritextsvar där respondenterna svarade att de inte var medvetna om vilken yrkeskategori personen som avlivade hästen tillhörde.

Majoriteten av respondenterna fick en förklaring innan avlivningen om hur processen skulle gå till, varav flera utvecklade sitt svar i fritext där de angav att de var nöjda med informationen som gavs. Av de som inte fick en förklaring eller inte ville få det, svarade flera i fritextsvar att de hade varit med om avlivningar tidigare och redan visste hur det skulle gå till. Det kan dock vara flera som inte angav något fritextsvar som inte fick någon förklaring om hur processen skulle gå till och var missnöjda över det. Avlivning är en känslös process som inte borde skyndas på, utan personen som utför avlivningen bör ta den tid som krävs för att förklara processen för hästägaren så denne är förberedd på vad som kommer ske. Detta kan anses vara ett viktigt steg för att processen ska upplevas så positivt som möjligt för hästägaren trots den jobbiga situationen.

Respondenternas upplevelser av djurhälsopersonalens bemötande var till största del positiva där majoriteten ansåg djurhälsopersonalen vara professionell, respektfull, lugn och empatisk. Avlivning kan vara en svår stund som hästägare, vilket innebär att det är viktigt att djurhälsopersonalen hanterar situationen på ett bra sätt så att hästägaren känner sig väl bemött. Ett studentarbete av Hamilton & Nilsson (2019) undersökte vad legitimerade djursjukskötare ansåg om sin egen förmåga till kommunikation vid avlivning. I studien visades det att legitimerade djursjukskötare ofta inte känner att de behärskar den kommunikativa kunskapen som krävs vid

diskussion om avlivning. Det stämmer överens med Janke et al. (2021) som fann liknande resultat hos legitimerade veterinärer. I den sistnämnda studien undersöktes inte specifikt kommunikation vid avlivning, men kan med största sannolikhet appliceras även vid sådana situationer. Att kommunikation är en viktig aspekt för hästägarna kring avlivning stärks av en tidigare nämnd enkätstudie av Clough et al. (2021). För att undvika en negativ upplevelse för hästägarna är det av vikt att de känner sig delaktiga i beslutet. I aktuell enkät var det 40 % av respondenterna som svarade att det var någon annan som valde avlivningsmetod åt dem, vilket skulle kunna tyda på brist i kommunikationen. Däremot finns det en chans att hästägaren valde att överlåta beslutet till personen som avlivar eftersom denne oftast har god kunskap om de olika avlivningsmetoderna. Hästägaren har kanske inte alltid den kunskap och fakta som krävs för att ta ett beslut som är optimalt för alla inblandade – hästägaren, den som utför avlivningen och själva hästen. Ytterligare en aspekt som kan påverka beslutet om avlivningsmetod är om hästägaren anlitar specifika företag såsom Svensk lantbrukstjänst, eftersom de endast avlivar med en metod, oftast bultning. Detta är dock något hästägaren förmodligen är medveten om när denne anlitar företaget och är beredd på att de inte själva får besluta om vilken avlivningsmetod som används. Oavsett hur hästen avlivas och vem som avlivar är det viktigt med kommunikation mellan parterna. Det gäller djurhälsopersonal, men även alla andra yrkeskategorier som avlivar häst. Med hänsyn till detta kan det anses vara viktigt att djurhälsopersonal och andra yrkeskategorier utbildas mer inom kommunikation särskilt i samband med avlivning. Detta för att förbättra samarbetet under avlivningsprocessen och göra upplevelsen så positiv som möjligt för hästägarna med tanke på den påfrestande situationen.

De vanligaste känslorna respondenterna upplevde både vid beslutet för avlivningen och under själva avlivningen var sorg, saknad och tomhet. Att sorg är en ofta förekommande känsla vid avlivning av häst stärks av tidigare studier (McGowan et al. 2012; McGowan & Ireland 2016), medan saknad och tomhet inte är känslor som tidigare har studerats enligt författarnas kännedom, men kan logiskt förekomma i en sådan situation. Andra känslor som upplevdes var även de negativa, med endast enstaka respondenter som angav att de kände glädje både när beslutet togs och under avlivningen. Andra positiva känslor som valdes i större utsträckning var tacksamhet och lättnad. Dessa två känslor kan möjligtvis bero på att hästen har mått dåligt och hade minskad livskvalitet, vilket kan bidra till tacksamhet mot personalen som avlivade hästen och lättnad att hästen inte behövde lida längre. Att livskvalitet är en viktig faktor för hästägare i besluttagandet om avlivning har påvisats i en studie av McGowan et al. (2012) där det var den viktigaste faktorn vid beslut om avlivning för de hästägare som deltog i studien.

Vilken avlivningsmetod som användes kan möjligtvis korrelera med vilka känslor som upplevdes av hästägarna under avlivningen. Av de som valde svarsalternativet intravenös avlivning var det större andel som upplevde bland annat känslorna saknad, chock, tomhet, lugn, och skuld än de som svarade bultpistol. Av de som angav bultpistol var det större andel som upplevde känslorna nervositet, obehag och förvåning än de som valde intravenös avlivning. De känslor som var vanligare förekommande hos respondenter som hade varit med om avlivning med bultpistol följt av blodavtappning stämmer överens med respondenternas fritextsvar. Flertalet av dessa svar beskriver hur processen såg hemsk ut, vilket korrelerar med de upplevda känslorna obehag, förvåning och nervositet. Intravenös avlivning upplevdes av respondenterna som en lugnare process, där en av den största upplevda nackdelen var att processen kunde ta lång tid. När processen inte var lika hemsk och obehaglig för hästägarna kan det möjligtvis lämna utrymme för saknad, tomhet och skuld. Dock skiljer sig resultaten inte mycket mellan de olika svaren, endast 6–13 % mellan de olika känslorna, vilket skulle kunna bero på normalvariation. Avlivningsmetoden kulgevär valdes endast av tio respondenter (2 %) vilket innebär att varje svarsalternativ om upplevda känslor endast valdes av enstaka respondenter vilket resulterar i liten skillnad mellan de olika svaren. Trots att det var få respondenter, var det 90 % av dem som upplevde känslan sorg vilket tyder på att det är en vanlig upplevd känsla även hos hästägare vars häst avlivades med kulgevär.

Ytterligare en faktor som kan påverka vilka känslor som upplevs under avlivningen är hur länge hästägaren har ägt hästen (McGowan et al. 2012). I denna studie var de flesta hästar som avlivades äldre, där den största svarsalternativet var åldern 16–20 år och majoriteten (59 %) var mellan 16 och 30+ år. Det kan tyda på att ägaren har ägt hästen en längre tid, kanske hela hästens liv, men det är inte något som har undersökts i aktuell studie. Det har undersökts av bl.a. McGowan et al. (2012) och Endenburg et al. (1999) vars studier bland annat studerade hur länge äldre hästar hade ägts. Resultatet visade att hästarna hade ägts 8 respektive 9,5 år. Det kan tänkas att ju längre hästen har ägts, desto mer ser hästägaren den som en familjemedlem. På grund av detta kan det vara viktigt för personen som avlivar att vara mer känslig för hästägarens band till hästen och vara förstående mot de starka känslorna som uppkommer. Det kan vara av intresse att undersöka i framtida studier om tiden för ägande stärker hästägarens band till hästen, eftersom det kan öka förståelsen för vilken relation olika hästägare har till sin häst. Detta är till hjälp för personen som avlivar eftersom det ökar förståelsen för hur hästägaren kommer reagera under avlivningen och därmed hur avlivaren ska hantera situationen.

Ytterligare en faktor som McGowan et al. (2012) undersökte var ägarens personlighet i förhållande till hur jobbig de upplevde att avlivningen var. Personer

som hade en personlighet präglad av neuroticism, som ofta kände bl.a. ångest och depression, upplevde avlivningen som en mycket svårare process än personer med andra personlighetstyper. I den studien fanns väldigt få respondenter som var män och därför uteslöts de ur resultatet. Detta stämmer överens med aktuell studie där endast 14 av respondenterna identifierade sig som män. Detta gör det svårt att jämföra upplevelser under avlivningen mellan de olika könen. Tidigare studier visar dock på att män har en tendens att inte känna lika starkt band till sina husdjur (Cohen 2002; Hunt & Padilla 2006) men detta är något som kan undersökas ytterligare i framtiden. Detta kommer då att hjälpa personen som avlivar att öka förståelsen för hur män vanligtvis brukar reagera vid avlivning, vilket kan bistå i bättre bemötande och därmed en mer positiv upplevelse för hästägaren.

Förutom de faktorer som hittills har nämnts berör Hunt & Padilla (2006) även grad av psykopatologi och emotionell stress, etnicitet, ålder på ägaren, civilstånd, socialt stöd och tid sedan avlivningen som viktiga faktorer gällande känslor vid avlivningen. På grund av alla dessa faktorer som påverkar upplevelsen av avlivningen är det svårt att veta vilka av dessa som väger starkast och påverkar upplevelsen mest. Vilken avlivningsmetod som användes kan dock vara en bidragande faktor till detta, men det är inte möjligt att utgå från vilka upplevda känslor respondenterna angav som en säker metod att konstatera vilken avlivningsmetod som föredrogs av respondenterna. En säkrare källa att utgå från skulle förmodligen vara frågorna i enkäten som berör nöjdhet med metoden och om respondenterna skulle ha valt samma avlivningsmetod idag eller valt bort den för en annan. Av respondenterna som angav intravenös avlivning var det 78 % som skulle välja samma metod igen, medan 22 % skulle välja en annan metod i nuläget. Av de respondenter som angav bultpistol följt av blodavtappning som avlivningsmetod var det däremot 87 % av respondenterna som angav att de skulle välja den metoden igen. Resterande 13 % skulle välja en annan avlivningsmetod idag. Det var alltså vanligare för de respondenter som varit med om bultning och blodavtappning att ange att de skulle välja samma avlivningsmetod igen. Detta motsäger fritextsvaren där många respondenter angav att avblodningen var en hemsk process de inte vill gå igenom i framtiden. Dessa respondenter kan dock vara de övriga 13% som angav att de skulle välja en annan avlivningsmetod. För att veta mer om vad som gör att hästägare blir nöjda med avlivningen är inget som kan besvaras fullt ut med denna studie, utan måste undersökas vidare. Det kan vara av vikt för personen som avlivar hästen att veta vilka faktorer som gör att hästägare känner sig nöjda i den svåra situationen som avlivning är.

5.3 Konklusion

Avlivning av häst är en process som många hästägare måste gå igenom när hästens liv börjar närma sig sitt slut. För många är det en upplevelse som väcker starka känslor och upplevs emotionellt krävande, både för hästägare men även för djurhälsopersonal. Resultatet i denna studie visade på att majoriteten av hästägare trots det upplevde händelseförloppet som en positiv upplevelse gällande flera aspekter. Emellertid var det även ett mindre antal hästägare som uppfattade processen som negativ. En orsak till detta var vilket bemötande de fick från djurhälsopersonalen.

Drygt hälften av hästarna i denna studie blev avlivade av djurhälsopersonal, vars bemötande visade sig vara en faktor som påverkade hästägarnas upplevelse av avlivningen. Övervägande del av respondenterna vars häst hade avlivats av djurhälsopersonal upplevde deras bemötande som positivt. Det var dock några enstaka respondenter som upplevde problem i kommunikationen mellan ägare och djurhälsopersonal. Kommunikation är något som är mycket viktigt i samband med avlivning, vilket har bevisats både i denna studie och tidigare studier. Det är därför av största vikt att djurhälsopersonal är medveten om hur hästägare upplever avlivning för att kunna kommunicera med dem på ett sätt som lämnar ägarna med en positiv upplevelse. Författarnas förhoppningar med denna studie är att öka förståelsen av hästägares upplevelse av avlivning hos djurhälsopersonal och på så sätt förbättra hästägares upplevelse vid avlivning av häst.

Avlivningsmetoder för häst som används i Sverige är bultning följt av blodavtappning, intravenös avlivning och kulgevär. Enligt denna studie var den vanligaste avlivningsmetoden bultpistol följt av blodavtappning. Risker som beskrivits med bultning är att slagstiftet inte träffar hjärnan på ett korrekt sätt samt att hästen kan falla på människor i närheten. Däremot var den största nackdelen som hästägare upplevde med denna metod mängden blod som uppstod vid avblodningen. Samtidigt upplevde hästägare bultning följt av blodavtappning som ett snabbt avslut vilket ansågs vara en fördel. Intravenös avlivning var enligt denna enkätstudie den näst vanligaste avlivningsmetoden. I samband med denna metod var hantering av avlivningsvätska en stor risk för inblandade personer enligt litteraturen. En nackdel som upplevdes av respondenterna var att det tog lång tid innan hästen dödförklarades. Dock upplevdes det av många respondenter som en lugn process vilket eventuellt kan förklaras av att hästen får sederande läkemedel inför avlivningen vilket även leder till ett smidigt händelseförlopp.

Referenser

- Adams, C.L., Bonnett, B.N. & Meek, A.H. (2000). Predictors of owner response to companion animal death in 177 clients from 14 practices in Ontario. *Journal of the American Veterinary Medical Association*, 217 (9), 1303–1309.
<https://doi.org/10.2460/javma.2000.217.1303>
- Aleman, M., Williams, D.C., Guedes, A. & Madigan, J.E. (2015). Cerebral and Brainstem Electrophysiologic Activity During Euthanasia with Pentobarbital Sodium in Horses. *Journal of Veterinary Internal Medicine*, 29 (2), 663–672.
<https://doi.org/10.1111/jvim.12570>
- AVMA (2020). AVMA Guidelines for the Euthanasia of Animals: 2020 Edition*. Schaumburg: American Veterinary Medical Association. URL:
<https://www.avma.org/sites/default/files/2020-02/Guidelines-on-Euthanasia-2020.pdf> [2022-03-07]
- Clough, H., Roshier, M., England, G., Burford, J. & Freeman, S. (2021a). Cross-sectional study of UK horse owner's purchase and euthanasia decision-making for their horse. *Veterinary Record*, 188 (6), e56. <https://doi.org/10.1002/vetr.56>
- Clough, H., Roshier, M., England, G., Burford, J. & Freeman, S. (2021b). Qualitative study of the influence of horse-owner relationship during some key events within a horse's lifetime. *Veterinary Record*, 188 (6), e79.
<https://doi.org/10.1002/vetr.79>
- Cohen, S.P. (2002). Can Pets Function as Family Members? *Western journal of nursing research*, 24 (6), 621–638. <https://doi.org/10.1177/019394502320555386>
- Dechra Veterinary Products AB (2021). *Dechras hästsortiment*. [Produktblad]. Dechra Veterinary Products AB. file:///C:/Users/sarat/Downloads/Somulose.pdf [2022-04-26]
- Dickinson, G.E., Roof, P.D. & Roof, K.W. (2011). A Survey of Veterinarians in the US: Euthanasia and Other End-of-Life Issues. *Anthrozoös*, 24 (2), 167–174.
<https://doi.org/10.2752/175303711X12998632257666>
- Endenburg, N., Kirpensteijn, J. & Sanders, N. (1999). Equine Euthanasia: The Veterinarian's Role in Providing Owner Support. *Anthrozoös*, 12 (3), 138–141.
<https://doi.org/10.2752/089279399787000219>
- Fallani, G., Prato Previde, E. & Valsecchi, P. (2007). Behavioral and physiological responses of guide dogs to a situation of emotional distress. *Physiology & behavior*, 90 (4), 648–655. <https://doi.org/10.1016/j.physbeh.2006.12.001>
- Fallani, G., Previde, E.P. & Valsecchi, P. (2006). Do disrupted early attachments affect the relationship between guide dogs and blind owners? *Applied animal behaviour science*, 100 (3), 241–257. <https://doi.org/10.1016/j.applanim.2005.12.005>

- FASS (2022a)- *Euthasol vet.* Tillgänglig:
<https://www.fass.se/LIF/product?userType=1&nplId=20100729000016> [2022-04-26]
- FASS (2022b)- *Somulose vet.* Tillgänglig:
<https://www.fass.se/LIF/product?userType=1&nplId=20140204000032> [2022-04-26]
- Gibson, T.J., Bedford, E.M., Chancellor, N.M. & Limon, G. (2015). Pathophysiology of free-bullet slaughter of horses and ponies. *Meat science*, 108, 120–124.
<https://doi.org/10.1016/j.meatsci.2015.06.007>
- Gilbert, M. & Gillett, J. (2012). Equine athletes and interspecies sport. *International review for the sociology of sport*, 47 (5), 632–643.
<https://doi.org/10.1177/1012690211416726>
- Gregory, N. & Shaw, F. (2000). Penetrating Captive Bolt Stunning and Exsanguination of Cattle in Abattoirs. *Journal of applied animal welfare science*, 3 (3), 215–230.
https://doi.org/10.1207/S15327604JAWS0303_3
- Grint, N.J., Alderson, B. & Dugdale, A.H.A. (2010). A comparison of acepromazine-buprenorphine and medetomidine-buprenorphine for preanesthetic medication of dogs. *Journal of the American Veterinary Medical Association*, 237 (12), 1431–1437. <https://doi.org/10.2460/javma.237.12.1431>
- Hamilton, H. & Nilsson, R. (2019). *Kommunikation kring avlivning som behandlingsalternativ legitimerade djursjukskötares upplevelser*. Uppsala: Sveriges Lantbruksuniversitet
- Hockenhull, J. & Creighton, E. (2013). A brief note on the information-seeking behavior of UK leisure horse owners. *Journal of veterinary behavior*, 8 (2), 106–110.
<https://doi.org/10.1016/j.jveb.2012.04.002>
- Hoffman, J.M. & Valencak, T.G. (2020). A short life on the farm: aging and longevity in agricultural, large-bodied mammals. *GeroScience*, 42 (3), 909–922.
<https://doi.org/10.1007/s11357-020-00190-4>
- Humane Slaughter Association (2013). *Captive-Bolt Stunning of Livestock*. [Faktablad]. England.
<https://www.hsa.org.uk/downloads/publications/captiveboltstunningdownload.pdf> [2022-04-26]
- Hunt, M. & Padilla, Y. (2006). Development of the Pet Bereavement Questionnaire. *Anthrozoös*, 19 (4), 308–324. <https://doi.org/10.2752/089279306785415493>
- Janke, N., Coe, J.B., Bernardo, T.M., Dewey, C.E. & Stone, E.A. (2021). Pet owners' and veterinarians' perceptions of information exchange and clinical decision-making in companion animal practice. *PloS one*, 16 (2), e0245632–e0245632.
<https://doi.org/10.1371/journal.pone.0245632>
- JONES, R.S. (1992). Euthanasia in horses. *Equine veterinary education*, 4 (3), 154–157.
<https://doi.org/10.1111/j.2042-3292.1992.tb01602.x>
- Jordbruksverket (2021). *Djursjukskötare och djursjukskötarstudenter*.
<https://jordbruksverket.se/djur/personal-inom-djurens-halso--och-sjukvard/att-arbeta-inom-djurens-halso--och-sjukvard/djursjukskotare-och-djursjukskotarstudenter> [2022-04-29]

- Kubinyi, E., Turcsán, B. & Miklósi, Á. (2009). Dog and owner demographic characteristics and dog personality trait associations. *Behavioural processes*, 81 (3), 392–401. <https://doi.org/10.1016/j.beproc.2009.04.004>
- Lochner, H.L., Martinson, K.L., Bianco, A.W., Hutchinson, M.L., Wilson, M.L., Johnston, L.J. & Dentzman, K.E. (2021). Owner and Veterinarian Perceptions of Equine Euthanasia and Mortality Composting. *Journal of Equine Veterinary Science*, 99, 103402. <https://doi.org/10.1016/j.jevs.2021.103402>
- McGowan, C.M. & Ireland, J.L. (2016). Welfare, Quality of Life, and Euthanasia of Aged Horses. *The Veterinary Clinics of North America. Equine Practice*, 32 (2), 355–367. <https://doi.org/10.1016/j.cveq.2016.04.011>
- McGowan, T.W., Phillips, C.J.C., Hodgson, D.R., Perkins, N. & McGowan, C.M. (2012). Euthanasia in Aged Horses: Relationship between the Owner's Personality and Their Opinions on, and Experience of, Euthanasia of Horses. *Anthrozoos*, 25 (3), 261–275. <https://doi.org/10.2752/175303712X13403555186091>
- Merlin, A., Foucher, N., Linster, M., Cazeau, G., Marsot, M., Delerue, M., Sala, C., Schneider, J., Ferry, B., Amat, J.P. & Tapprest, J. (2021). Factors Associated with Owner-Reported Euthanasia in Equids in France. *Journal of Equine Veterinary Science*, 105, 103723. <https://doi.org/10.1016/j.jevs.2021.103723>
- Michell, A.R. (1999). Longevity of British breeds of dog and its relationships with sex, size, cardiovascular variables and disease. *Veterinary record*, 145 (22), 625–629
- Millar, G.I. & Mills, D.S. (2000). Observations on the trajectory of the bullet in 15 horses euthanased by free bullet. *Veterinary record*, 146 (26), 754–757. <https://doi.org/10.1136/vr.146.26.754>
- Prato-Previde, E., Spiezio, C., Sabatini, F. & Custance, D.M. (2003). Is the dog-human relationship an attachment bond? An observational study using Ainsworth's strange situation. *Behaviour*, 140 (2), 225–254. <https://doi.org/10.1163/156853903321671514>
- Statens beredning för medicinsk och social utvärdering (u.å). *Ordförklaringar*. <https://www.sbu.se/sv/metod/ordforklaringar/> [2022-05-01]
- Stull, C.L. (2013). Death and Euthanasia as Contemporary Topics in Equine Curricula. *Journal of Equine Veterinary Science*, 33 (5), 309–314. <https://doi.org/10.1016/j.jevs.2013.03.183>
- Trapp, A. & Taylor, R. (1986). Methods of Euthanasia in Poultry and Food-Producing Animals. *Veterinary Clinics of North America-Food Animal Practice*, 2 (1), 31–41. [https://doi.org/10.1016/S0749-0720\(15\)31283-4](https://doi.org/10.1016/S0749-0720(15)31283-4)
- Turner, T.A. (2021). When All Else Fails: Alternative Methods of Euthanasia. *The Veterinary Clinics of North America. Equine Practice*, 37 (2), 515–519. <https://doi.org/10.1016/j.cveq.2021.04.014>
- Vårdhandboken (2021). *Injektion, infusion och transfusion*. https://www.vardhandboken.se/katetrar-sonder-och-dran/central-venkateter/injektion-infusion-och-transfusion/?fbclid=IwAR3W3gKZ9pbVN5U997dPB4nhvt6PHvdXx2XRcmnD_5w5b2_Bsq1vOHrxdE [2022-04-26]

Zucoloto, M.L., Gonalez, T., Menezes, N.P., McFarland, W., Custer, B. & Martinez, E.Z. (2019). Fear of blood, injections and fainting as barriers to blood donation in Brazil. *Vox sanguinis*, 114 (1), 38–46. <https://doi.org/10.1111/vox.12728>

Bilaga 1

Samtycke för deltagande och för personuppgiftsbehandling i studentarbete utfört av student vid SLU

När du samtycker till att delta i studentarbete "Svenska hästägares upplevelser vid avlivning på klinik och i fält" innebär det att Sveriges lantbruksuniversitet (SLU) behandlar dina personuppgifter. Att ge SLU ditt samtycke är helt frivilligt, men utan behandlingen av dina personuppgifter kan inte studentarbetet genomföras. Denna blankett syftar till att ge dig all information som behövs för att du ska kunna ta ställning till om du vill ge ditt samtycke till att delta i studentarbetet och till att SLU hanterar dina personuppgifter eller inte. Deltagande i studien är helt frivilligt och behandlingen av dina personuppgifter sker med stöd av den rättsliga grunden samtycke. Du kan när som helst återkalla ditt samtycke utan att ange orsak, vilket dock inte påverkar den behandling som skett innan återkallandet. SLU är ansvarig för behandlingen av dina personuppgifter, och du når SLUs dataskyddsombud på dataskydd@slu.se eller via 018-67 20 90. Din kontaktperson för detta arbete är student: [Emma Sävström, easm0004@stud.slu.se]. Du kan också kontakta handledaren: [Elin Svonni, elin.svonni@slu.se]. Vi samlar in följande uppgifter om dig och/eller ditt djur: IP-adressen. Ändamålet med behandlingen av dina personuppgifter är att SLUs student ska kunna genomföra sitt studentarbete "Svenska hästägares upplevelser vid avlivning på klinik och i fält" med god vetenskaplig kvalitet. Dina personuppgifter kommer ej överföras till andra organisationer eller företag utanför SLU. Dina personuppgifter kommer att lagras till dess studentarbetet godkänts och betyget har registrerats i SLUs studieregister. Uppgifterna kommer därefter gallras. Uppgifter du lämnar kan komma att användas i vidare forskningssyfte och lagras i så fall av SLU enligt gängse forskningsmetod. Om du vill läsa mer information om hur SLU behandlar personuppgifter och om dina rättigheter kan du hitta den informationen på www.slu.se/personuppgifter. Du har enligt lag rätt att under vissa omständigheter få dina uppgifter raderade, rättade, begränsade och att få tillgång till de personuppgifter som behandlas, samt rätten att invända mot behandlingen. Om du har synpunkter kan du kontakta integritets- och dataskyddsfunktionen: dataskydd@slu.se. Du kan vända dig med

klagomål till Integritetsskyddsmyndigheten, imy@imy.se eller 08-657 61 00. Du kan läsa mer om Integritetsskyddsmyndighetens tillsyn på <http://www.imy.se/>. Jag samtycker till att delta i detta studentarbete och till att SLU behandlar personuppgifter om mig på det sätt som förklaras i denna text, inklusive känsliga uppgifter om jag lämnar sådana.

Introduktion

Tack för att du vill medverka i vår enkät!

Vi är två studenter som studerar tredje året till legitimerade djursjukskötare och skriver just nu vårt kandidatarbete inom ämnet djuromvårdnad. Syftet med enkäten är att undersöka hästägares upplevelse vid avlivning av häst. För att delta i enkäten ska du ha närvarat vid minst en avlivning av en häst som du har ägt. Om du har deltagit vid flera avlivningar önskar vi att du utgår från en av avlivningarna när du svarar på frågorna. Du kan svara på enkäten mer än en gång om du har närvarat vid flera avlivningar. Detta arbete kommer inte att inkludera avlivningar på slakteri, utan fokus ligger på veterinärkliniker och i fält.

För att svaren ska kunna användas i arbetet behöver du besvara alla frågor. Du kan gå tillbaka och ändra på tidigare frågor senare i enkäten. Enkäten kan avbrytas när som helst och svaren kommer inte att sparas. Alla svar är anonyma och kommer inte kunna kopplas till specifika personer.

För att kunna skriva detta arbete behöver vi din hjälp och vi hoppas verkligen att du vill delta!

/Emma och Sara

Fråga 1

Har du närvarat vid avlivning av en häst som du har ägt?

- ☐ Ja
- ☐ Nej

Fråga 2

Vilket kön identifierar du dig som?

- ☐ Kvinna
- ☐ Man
- ☐ Vill ej uppge
- ☐ Annat

Fråga 3

Hur gammal är du?

- ☐ 15-20 år
- ☐ 21-30 år
- ☐ 31-40 år
- ☐ 41-50 år
- ☐ 51-60 år
- ☐ 61-70 år
- ☐ 70+ år

Fråga 4

Hur gammal var hästen när den avlivades?

- ☐ 0-6 månader
- ☐ 6-12 månader
- ☐ 1-5 år
- ☐ 6-10 år
- ☐ 11-15 år
- ☐ 16-20 år
- ☐ 21-25 år
- ☐ 26-30 år
- ☐ 30+ år

Fråga 5

Varför togs beslutet om att avliva din häst? Du kan välja flera alternativ.

- ☐ Sjukdom
- ☐ Skada
- ☐ Hög ålder
- ☐ Ekonomiska orsaker
- ☐ Hanterings-/beteendeproblem
- ☐ Annat

Fråga 6

Var avlivades din häst?

- ☐ På veterinärklinik
- ☐ I stallet/hemma
- ☐ På tävling
- ☐ Annat

Fråga 7

Planerades avlivningen i förväg eller behövde beslutet tas akut?

- ☐ Fick ta beslutet akut (under 10 timmar)

- ☐ Fick inte ta beslutet alls/någon tog beslutet åt mig
- ☐ Planerades 1-3 dagar i förväg
- ☐ Planerades mer än 3 dagar i förväg
- ☐ Annat

Fråga 8

Vilka känslor upplevde du när beslutet fattades att din häst skulle avlivas? Fler svarsalternativ kan väljas.

- ☐ Sorg
- ☐ Ilska
- ☐ Lugn
- ☐ Tacksamhet
- ☐ Nervositet
- ☐ Obehag
- ☐ Rädsla
- ☐ Skuld
- ☐ Lättnad
- ☐ Saknad
- ☐ Ångest
- ☐ Överväldigande
- ☐ Irritation
- ☐ Chock
- ☐ Tomhet
- ☐ Förvåning
- ☐ Glädje
- ☐ Missnöjd
- ☐ Annat

Fråga 9

Hur avlivades hästen?

- ☐ Intravenös avlivning
- ☐ Bultpistol och blodavtappning
- ☐ Kulgevär
- ☐ Annat

Fråga 10

Vem valde avlivningsmetoden?

- ☐ Hästägaren
- ☐ Leg. Veterinär
- ☐ Leg. Djursjukskötare
- ☐ Jägare

- Annan

Fråga 11

Var du nöjd med den valda avlivningsmetoden eller hade du önskat ett annat alternativ?

- Jag var nöjd
- Ingen åsikt
- Önskade annat alternativ

Fråga 12

Vilken avlivningsmetod skulle du ha valt idag?

- Intravenös avlivning
- Bultpistol och blodavtappning
- Kulgevär
- Annat

Fråga 13

Vad upplevde du fungerade bra med avlivningen? Fler svarsalternativ kan väljas.

- Värdigt avslut
- Lugn process
- Snabbt avslut
- Smärtfritt
- Annat

Fråga 14

Vad upplevde du fungerade mindre bra med avlivningen? Fler svarsalternativ kan väljas.

- Skaderisk för ägare/personal
- Avlivningen tog lång tid
- Hästen upplevdes stressad
- Inget
- Annat

Fråga 15

Vilka känslor upplevde du under själva avlivningen? Fler svarsalternativ kan väljas.

- Sorg
- Ilska
- Lugn
- Tacksamhet
- Nervositet

- Obehag
- Rädsla
- Skuld
- Lättnad
- Saknad
- Ångest
- Överväldigande
- Irritation
- Chock
- Tomhet
- Förvåning
- Glädje
- Missnöje
- Annat

Fråga 16

Fick du en förklaring om vad som skulle hända under avlivningen?

- Ja, det förklarades i telefonbokningen
- Ja, det fick jag veta väl på plats
- Ja, det förklarades vid telefonbokningen och på plats
- Nej, det förklarades inte alls
- Fick viss förklaring men inte tillräcklig
- Jag ville inte ha en förklaring
- Annat

Fråga 17

Denna fråga riktar sig till ägare vars häst avlivades av djurhälsopersonal.

Hur upplevde du djurhälsopersonalens bemötande vid avlivningen av din häst? Du kan välja flera alternativ.

- Respektfull
- Professionell
- Oprofessionell
- Stressad
- Lugn
- Empatisk
- Oförstående
- Bortprioriterande
- Överdrivet/obehagligt trevlig
- Hästen avlivades inte av djurhälsopersonal
- Annat

Fråga 18

Önskar du att något hade gjorts annorlunda under avlivningen? Specificera gärna.

Avslutande text

Tack så mycket för din medverkan!

Publicering och arkivering

Godkända självständiga arbeten (examensarbeten) vid SLU publiceras elektroniskt. Som student äger du upphovsrätten till ditt arbete och behöver godkänna publiceringen. Om du kryssar i **JA**, så kommer fulltexten (pdf-filen) och metadata bli synliga och sökbara på internet. Om du kryssar i **NEJ**, kommer endast metadata och sammanfattning bli synliga och sökbara. Även om du inte publicerar fulltexten kommer den arkiveras digitalt. Om fler än en person har skrivit arbetet gäller krysset för samtliga författare. Läs om SLU:s publiceringsavtal här:

- <https://www.slu.se/site/bibliotek/publicera-och-analysera/registrera-och-publicera/avtal-for-publicering/>.

☒ JA, jag/vi ger härmed min/vår tillåtelse till att föreliggande arbete publiceras enligt SLU:s avtal om överlåtelse av rätt att publicera verk.

☐ NEJ, jag/vi ger inte min/vår tillåtelse att publicera fulltexten av föreliggande arbete. Arbetet laddas dock upp för arkivering och metadata och sammanfattning blir synliga och sökbara.